

Адыгэ Республикаэм и Правительствэ игъэээт

ИЛЬЭСЫМ ИЗЭФЭХЫСЫЖЬХЭР

Адыгэ Республикаэм иминистрэхэм я Кабинет игъэкъотыгъэ зэхэссыгъоу тыгъуасэ илагъэм тхъамэтагъор щызэрихъагъ Адыгеим и Лышъхъэу Къумпъыл Мурат.

АР-м экономикэ хэхьоньгээмкэ ыкы сатыумкэ иминистрэй Олег Топоровын кызызшыгье зэфэхьысыжхэм кызызрагъялтэгъуагъэмкэ, экономикэм ихэхьоньгэхэр бэктэ зэлжтыгье ВРП-р штэмэ, 2017-рэ ильэсэм ащ икъэгъэлтэгъон проценти 102,7-м күхжанэу ары зэргээнэфагъэр. УФ-м и Президент кызыдигъэкыгье жъоныгъоктэ унашьохэм ягъэцэктэн кызыдихэлтэгъатгъэу бюджетым епхыгъэу IoF зышэхэрэм ялжжапкэ къаэтигъ, джащ фэдэу лэжжэпкэ анахь makтэу аратырэм щилэ мазэм и 1-м щыублагъэу хэхъуагъ. Къэралыгъом ипащэ унашьоу ышыгъэм диштэу ильэсэу тывхэтим ижъоныгъуактэ щегъэжжагъэу лэжжэпкэ анахь makтэмрэ урьтсэунымкэ ахьщэ анахь makтэу агъэнэфагъэмрэ зэфэдиз хъущтых. Ащ социаль нэ мэхъянэшхо ил. Промышленнэ производствэм индекс проценти 103,5-м күхжагъ, мэжкумэш продукцием икъыдэгъэкын индекс процент 98,1-рэ хъугъэ. Мэхъянэшхо зиагъэхэм ашыщ промышленностын хэхьоньгэхэр ышынхэм фэлорыштэшт фонд республи-

кэм зэрэшьзэхашаагъэр. Блэ-
кыгъе ильэсүм псэуплэ квад-
ратнэ метрэ мин 244-рэ фэ-
диз шольырым щатыгъ, аш-
щыншэу процент 70-м ехъур
Тэхүүтэмькье районым ща-
шыгъ. Аварийнэ фондыр рес-
публикаам щыдэгъээзыжыгъэ
хуугъэ. Зянэ-зятэ зимынэжь
ыкы ахэр зышхъащымытижь
нэбгыри 166-мэ псэуплэхэр
арагъягъотыгъэх, аш сомэ мил-
лиони 146,7-рэ пэуягъэхъягъ.
Джааш фэдэу унэго ныбжыкэл
264-мэ псэукэл амалэу ялхэр
нахьышу ашыгъ, ахэм ара-
тыгъэ субсидием сомэ мил-
лиони 178-рэ фэдиз атефагъ.
Фэтэрийбэу зэхэт унэ 97-мэ
ильтэгээтигъэ гэцэктэжжынхэр
арашылыгъэх. Къэралыгъо
иэпилэгчум ишлуягъякэл псэольз
22-мэ яшын ыкы ягъэцктэжжын
аухыгъ, мы лъэнныкьюм сомэ
миллиарди 3,4-рэ пэуягъэхъягъ.
Республикам ипащхэм ана-
хээ анаэ зытырагъетыгъэ лъэн-
ныкьюхэм ашыщ экономикэм
къыхалхъэрэ инвестициехэр
нахьыше шыгъэнхэр. 2017-рэ
ильэсүм зы шыханыгъупчээлэ
заджэхэрэ шыкэл иамалкэл
инвестиционнэ проекти 6 къа-
гъэхъазырыгъ, ахэр щынэнгъэм
щыпхырышигъэхэ зыхъукэл,
шольырым иэкономикэ сомэ
миллиард 23-рэ фэдиз къы-
халхъащт, товшлэлэ чынпэл
570-рэ гээпсыгъэ хуушт. Пред-
принимательствэ цыкликум ыкын
гурьтм хэхъоныгъэхэр ашынх-
эм сомэ миллион 432-рэ
пэуягъэхъягъ, тоф зымышлэхэр
рэм япчагъэ процент 0,2-кэл
нахь маклэ ашыгъ. Экономи-

кэм хэхъоныгъэхэр ышынхэм фэш тапэкі *лофшэнэ* зэрифшүүшэу зэрэзэхашацтыр министрэм кыбыагь ыкы ашкэ анахьэу аналэ зытырагьэтыштэльэнкьюхэр кыбыгэнэфагьэх.

— Джыри нахь псынк *леу* ыпек *кэ* тыльыкотэн, *шуга* гэх кытэу *лофшэнэ* дгээпсын фае. Экономикэм хэхъоныгъэхэр ышынхэм, ашкэ зэфэхьыссыж дэгүүхэр тиэнхэм мэхъанэшхо *и* — ары пшээрлыг шхъяаэу зыфэдгээцужыырэри, — кыбыагь Къумпыыл Мурат.

Адыгейим икъэра-
лыгъо программэу
«Псауныгъэр къэ-
ухъумэгъэнэм хэ-
хъоныгъэхэр ышын-
хэр» зыфилоу 2014
— 2020-рэ ильэс-
хэм ательятугъэм
къыдыхэлъитэгъэ
лофтхъабзэхэр зэ-
шшохыгъэхэ зэрэ-
хъугъэм къытегущы-
лагъ министрэу Мэ-
рэтийко Рустем. Ащ
къызэриуагъэмкіе,
мы программэм
игъэцкіэн блэкыгъэ
ильэсым сомэ миллиарди 2-рэ миллио-
н 907-м ехуу пэуа-
гъэхъанэу щытыгъ,
зэкіэмкіи агъэфеда-
гъэр сомэ миллиарди 2-рэ миллио-
н 902-рэ. Республикаэм икъэлэ-
шъхьаал щыпсэурэ цыфхэм
медицинэ фэлэ-фашлэхэр зэри-
фэшшуашу афэльэцкілэгъэнхэм
фытегъэлэпсихъагъэу Мыекъопэ-
къэлэ поликлиникуу N 1-м иот-
делениякіе къызэрэзэуахыгъэм
мехъанэшхо зэриэр министрэм
хигъэунэфыкыгъ. Зы сменэм
ащ нэбгырэ 500 къеклолэн
альэкіышт, аужырэ шапхъэхэм
адиштэу зэтэгъэлэпсихъагъ, ишы-
кілэгъе оборудованиеир лэклэлъ

Технологие пэрхтхэм атгээ-
псыхъэгээ медицинэ 13-кэлтэй
зэрагъэгъотыхэрэм яячыагъээ
процент 13-кэ нахьыбэ хүргээ.
Медицинэ организациехэм яма-
териальнэ-техническэ зытет
нахьышу шыгъэнэм министер-
ствэм ынаа тет. А пшьэрлыры
гъэцэк13-кэлтэй къыдыхэлтын
тагьээ учрежденияк13-хэм яшын
льягъэк13-уатэ, агъэцэк13-хыхын
ыки зэтэрагъэгъотыхъээ.

Цыфхэм ыпкэ хэмьлъэу
Іэзэгүү уцхэр алеклэгъэхъэгъэн-
хэм фытегъэпсихъэгъэ програм-

АР-м и Лышьхъэ мыш дэжьым гущыэр зештэм, цыфхэм нахьыбэрэ агъэфедэрэ Іэзэгъууцхэм ауас дамыгъэклоенным пытагъэ хэльэу льыппльгъэн зэрэфаар кыбыуагъ. Джащ фэдэу къоджэ псэүплэхэм, лудзыгъэ чыплэхэм адэсхэм зэрифэшъушашуу медицинэ Іэплигъуу саралгынчим схем сложи

арагъэгъотынам, ахэм япсауныгъэ изытет ауплъэккүнүм афеш! мобильт комплексхэм ялошшэн джыри нахь агъэльэшын фаеу ылтыгатъ. Мыш фэдэдэккыгъо уплъэккүнэу зэхашчхэрэм цыифхэм осэшшу зэрэфашырэр республикэм ипащэцкыыхигъэшыгъ. Ау ац даклоу, медицинэм икъулыкъухэм япшъерильхэр зэрагъэцаклехэрэм, лэзэгъу уцхэм ауасэ зэрэх-

фэл-фашихэм альтатырэм цыифхэр ымыгъэрэзхэй, атынэү щытым нахыбэ къафалтытэу къыхэкы. Аш фэдэ пчагъя блэкыгъе ильэсми, мыгын агъэунэфыгъэх. Мыщ епхыгъе улъякун 643-рэ зэхажагь, администрativнэ протоколи 101-рэ зэхажьеуцагь.

Мы гүмкілгіом идегізэлжын социальне мәхъанешхозарылар АР-м и Лыштыхъе къыхырхъязыз, аш фэгъэзэргэе къулукъухем ялофшэн джыри нахъ ағъэлтэшынену къафиғъэптыагъ, цыфхэм яфэло-фашлехэр тэрэзэу афэзымыгъэцаклехэрэм, шапхъез щылехэр зыукъохэрэм атефэрэ пшъедекъяжыр ягъэхынан фаев ыпъытагъ.

Хыбын фаеу ылтыгай.

Зэхэсигъом хэлэжьагъэхэр нэмийг үофыгъохам иахэлпягъэх, ахэм япхыгъэу унашьохэр ашыгъэх.

ТХЪАРКЬОХЬО *Адам.*

Сурэхэр А. Гусевым тырихыгъэх.

Зигъо Йофыгъу

Бзэр — ПСЭ

Цыф лъэпкъ пэпчъ Тхъэм кыритыгъеу бзэ и!, ашт псэ хэль юкъи ар уфэсакъеу, уухумеу хэбгахъомэ, мэпытэ, зеэты.

Ныдэльфыбзэр — ныбыдзын щэм фэд, зылфуфу зыгуалхъэрэм, ыбзэ лэклэль мэхъу.

Сабыир къэмыхъузэ, ашт илпун-лэжын фежъэх. Наукэм кызызэриорэмкъе, ным ышъо хэлъым, хэти риоу, ришэрэр, зыгорэуштэу лъэлэсы. Ныр чэфуу, зафуу, зыгу-зыкъуачъемэ, музыкэр, къашъор икласехъемэ, е ныдэльфыбзэмкъе ыгъатхъеу дахэу мэгущылэмэ, къэхъущт сабыими а зэкъе ильорыгъоу пкырэхъе. Етланэ кызызыхъукъе, ар зылыгъеу, зыгъегупсэфуу, зыгъашхуу зыптурэм мэхъаншо и!, сыда плома кэлэплиу е ным, е ныжъым яшэнгъепсыкъе къэхъугъакъем хэхъе. Чым намыгъесэу унэгъо зэгурүложын щаптурэ сабыир, ны-тыхъем апэлапчъеу, пкъе зэратора бзыльфыгъем ыыгъым зыкъи фэдахэп, ыгуги ышъуу хэхъо. Ным, тым, ныжъ-тыжъхъем, шы-шыпхуухъем апчыжъеу апурэм, цыкъууш къэхъекъирэр къымылошуми, бэ ыгукъе ўщчырэр. Ным ылэ шыбэе, игушылэ шэшлобзэ фабэхэр, инэпльэгъу зэлхүгъе ебгъепшэн лъэплагъе горэ щыла!

Къэхъугъакъем анах ифенкъуагъэр Ныр ары. Ным илокъе-шыкъе, ихабз апэдэдэ сабыим дунаир зэришэрэр, ашт фэдэ тхъэгъо-гукъегъур ашт хэти лэпимыхъимэ нахьышу.

Кэлэплиу мыпсынкъеми, сабый бидзашъом янэ къэрсыныр, ашт ифабэ зэхишленир, Зыдэгү

ынаэ фэсакъеу тетынры — цыкъул зыгъещэльеу, ыгу хэзыгъахъоу алъыте. Тапэкъе адигэ унагъохэм сабыир арызъигъ, дэрмени гушуагъуя яхъоигъ, ар нэфыбзьеу, тхъэтин лъаплеу зэрэштыр хэти кыгурьыоным игъо къэсыгъ. Джы охтэ къеклокъ-зэзэрхъем зэкъери зэфедэу щыгупсэфыхэрэп: ны-тыхъэри, ахэм яльтыгъэхэр, къяшлэкъыгъэхэр. Шъхъэлыгъыжъыкъем еусэхээ, зауи, гъабли щымыэми, сабыир пыдызы нахъыбэм ашохъу. Гъэшэгъоныр, гъот зилэхъем, зигъот макъхъем къэхъугъакъе сабыим зыгорэуштэу зызэрэкъеращэйкъирэр ары. Бидзыщими фаехэп (апкъ зэшигъякъоц), сабыим куцыышын зэрэфаеми егувшысэхэрэп, ау ашоигъу, псынкъеу хэхъонышт цыфы хуныр. Кын зыпымырь иоф гори зэрэшмылэр ашлэрэр. Ар джырекъе цыкъул дэдэми, уфэсакъеу, уедэхашлэу, улпун-улэжъын зэрэфаер къыдалтытэрэп.

Сыдми зыгорэ рагъэшхэу джэгуальхъэр лъэхатакъомэ рагъекъу. Ар тэрэзэп. Сабый къэхъугъакъем ешлэ ныр, ашт ынэгу закы ылтэгъоу, зыгъегуу зыфалорэри. Арышь, ныр ашт дэгущылэн, фечэфын, зэрильэкъеу дэулэун фае. Нэмыкъеу унэм исхэри ашт илпун фэсакъхэу хэлэжъэнхэр ишыкъягъ, анаэ зытетым хэхъо, зыречы. Цыкъул нэцх-гүшхэу, иорышлэу, нэутхэу мэхъу. Зыдэгү

щылэрэ кэлэццыкъуухэр нахъ пасэу мэгущылэх, ягультэ нахъ къеуши, зэкъе зыфыралотыкъи-хэрэр нахъ чан ыкъи ыш мэхъу. Мы зэкъе къэспчыгъэр ныдэльфыбзэмкъе үлпльхъеу, феолотыкъимэ, сабыим ыбзэ ёшлэшт, изэхшэшыкъи къякъоц, даоуи есэшт, мэкъе-макъеэ

щылэрэ къылгъэшыкъи къыштэц-тих. Шъыпкъе, къэплионыр нахъ псынкъеу пшлэн нахъ. Ауми цыкъулэ бгасэмэ, къиниоми, ины зыхъукъе узэригъэгушо-жыщтыр гъэнэфагъе.

Непэрэ адигэ кэлэццыкъуухэм — пшэшшэжъыхэм ыкъи ёшэ-ожьи-хэм адигэбзэ къабзэкъе

гущылэхэу бэп ахэтыр. Зыхэм янэ-ятэхэм ежхэм арагъэшлагъэп абзэ, ау хэкъыпэ зымыэ щылэрэ. Урысыбзэкъе тхъытэ пшысжэм, таурыхъэм, рассказхэм афеджэхээ ашы-мэ, лъэпкъ нэшанхэм, гъэпсыкъе хэм нахъ гу алъатэ хуущт — упильын фае са-быим зыкъигъотынм, бзэр ѿшлёнм.

Ау еж-ежырэу сабыим зиплужын ыльэкъицтэп лъэ-къуау щылъкъе, е цуахъоу джэхашъом тесыкъе. О урян-нэу зы гущылэ емылоу унэм усмымэ, сыда зишшугъе къэ-клоцтыр?

Пуныгъэр йофыгъо гъэшэ-гъон, ау псынкъе, ашт о пшыщ нахьшур ухэтми хэплхъа-ныр ары зэкъе зэлъытгъяэр. Ашт мэхъанэ фэзышлэу дэулэ-урэр, ылжыкъе кэлгушлужы.

«Шъхвадж зыфырикъущтим ерэу!» залом, лъыжъыр тэджи ныном өуагъ, ныор — чэтүүм зэралоу, зым адрэр тельхъаплэ ымышлэу, ны-тыхъем, унагъом къышжэхъеу, кэлэццыкъул ыгыл-племкъе, еджаплэмкъе, кэлэгъаджэхэмкъе кэлкъыжъеу (тапэкъе ахэм алъыпльхэхэу зэрэштыгъеу), алэ зэкъедзагъеу, иоф ашлэ зыхъукъе, пуныгъэ-гъэ-сэнгъэрэ нахьшур фэкоцт, ныдэльфыбзэри лъэшыт, цыкъу ини ар ашлэшт. Къэ-нэжъырэр, охтэ лые темышлэу зэкъе шэлгъэнэр, зэшшогъяньэр ары.

Зымышлэштим сидигъуу тельхъаплэ и!, ар хуущтэп. «Иоф мыублэм блэ хэс». Арышь, иоф тэжкугъашлэ хэти тигу етыгъеу, тигби, тихабзи тшлолоффэу.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

Бзэр эм афэгъэхъыгъеу къэплон хъумэ...

Ныдэльфыбзэм мэхъанэу илэм урыгущылэн фаеу зыкъэхъурэ йофыгъохъэр щылэнгъэм къыхафэ хуугъэх.

Анахъеу гукъо хуурэр, ныдэльфыбзэмкъе гущылэнэу сабыим ригъажъээ, урысыбзэр зэр кынтухъу зэрэхъурэр ары. Сяупчыгъ ныхъеми, кэлэплихъеми ар кызызхъекъирэмкъе. Джэуаплэу къысатыжъыгъэмкъе, мыхъем зи лажъе ялэп, ежхэм апкъ къикъеу щытэп бзэр зэрамышаагъэр зэлхүгъе телевизорыр арэу алыагъ.

Кэлэплиу кынтухъе: «Ильэс зытфыхъкъе узэкъе-лэбэжъемэ, урысыбзэр ядгъашлэ тшлойгъоу тьыптыгъе, джы иофыр зэхъо-кыгъе хуугъе, адигабзэр ары джы ядгъашлэнзу тьыптыгъоу фаеу хуугъе. Ти Адыгэ Республикае урысыбзэм хотэу адигабзэр къэралыгъуахъэр тэркъе щыт. Зыми перитнгъеэр е пэртихъоу адрэ бзэм ритын-нэу кынталорэр. Дэгъоуи тэшлээ цыфын ицыкъулгъом бзиту ёшлэн, ары пакъошь, нахьыби зэригъашлэн зэрилхъяштыр. Кынталорэр, тигби тшлобылы-мэу, ар тикультуре иахьышу, ядгъашлэн зэрэфаер ары. Бзэр закъор арэп къетыхъумэн

фаер, уасэ зилэр пшэн-пшэфын пльэкъицтэп закъохэр арэп, къетыхъумештхэм ахэхъэх тигби-хэбзэ дахэхэр, тинамыс, тиукийтэ, тизэфыщтыр. Урысыбзэри дэгъоу

арэш. Инджылз гущылэжъым къышцено: «Цыфым бзэу ёшлэ-рэм фэдиз ицыф пчъагъе».

Сидигъуу сабыйхэм ягультэ-къе тылтыгъицтэп фай. Анахъ уасэ зилэр лъэпкъым илэр ины-дэлхъыбз, бзэу зэрэгущылэн, зэрэхъу, зэрэгупшысэрэр ары, шхъэм зэригъэфэрэ пстэури бзэмкъе къэуагъе мэхъу.

Къушхъячлэхъем гущылэм сидигъуу мэхъанэ ратызэ къахъыгъ. Расул Гамзатовын иусэ анахъ лъэш щетхы: «Зыгорэхъэр хымабзэм егъэхъужыхъ, ау сэ ахэмкъе орэд къэслюштэп».

«Неущ сибзэ кюдийхынэу сэрэш, Сыхазыр сэ — непэ сэрэллэхъ».

Щылэнгъэм мэхъанэу илэм сикуйте гущылэн хуумэ, сикузы-пкъырыкъицтэп акылыр ары, ар шум гопхын пльэкъицтэп, мыхъунмын пышт. Цыф зэмыльэпкъэгъуухъуу сильтыгъицтэп ахэслэгъуаагъэр дэгъур зэрэштэрэр ары. Тэри тльэп-къицбэ къеэлэльяго, культурэу тхэлтыр, ау зы гуныр зыпштэ-

къе, ашт игушылакъе ежъ хэль культурэр ары хэплэгъоцтыр. Нэмыкъеу къэплон хъумэ, цыфым тылтыгъицтэп зыхъукъе, ишыкъе-къе, зызэригъылэмкъе, икля-къе, ынапэкъе уасэ горэ фэпшы хуущт ыкъи ахэмкъе тыкъылэм, тыхэуукъон тльэ-къицт. Ау а цыфир къэгүшлэу зызэхэхъыкъе, къынорэм нахъ уасэ фэпшлэу къычлакъы хабзэ. «Зыбзэ зыуджэгъурэм яни еуджэгъузы», алэ адигэмэ.

Сыгукъе мыш фэдэ сурэт сиене кыкъе-сэгэгъеу: лъэпкъыр кызызхэхъягъе, адигэ шхыныгъо лашынчээ тшыгъеу къыс-щэхъу — ныдэльфыбзэм икьюу щытыгъэзагъэр. Цыфир кызызхэхъуухъэгъээ обществэр ары зыгъыпсэштэп, ины хъумэ фэшхъяаф хэфэштэп, хафэми, насыпкъе зыфильтэжъытэп, ашт фэдэхъэр кызызхуулгагъэхъэр бэу тиэх. Нахьшур, укыз-щальфыгъэм уащышхъяпэжъ-мэ ары. Тиэм уасэ фэтшын фай, хуурэри, мыхъурэри зынэбгырэ закъом елхыгъеу зэрэштыгъэм зыщтыгъыгъупшэу, зэкъе-къе тфэлэхъырэр тшлэн фай.

ПШЫКЪЭНЭ Май.

Улап.

Ныдэлъфыбзэм зэфищагъэх

ЗЭХАХЬЭР ГЪЭШІГЬОНЭУ

Үпэкіэ тигъээт кызыэрэшыхэтыутыгъэу, адигабзэмрэ тхыбзэмрэ я Мафэ Истамбул щыхагъэунэфыкыгъ. Аш Адыгэ Республикаем икыгъэ куп хэлэжьагъ.

Юфхъабзэм изэхещаклохэм кызыэралуагъэмкэ, іэкыбым щыпсэурэ тильэпкъэгъухэр яныдэлъфыбзэкэ гушиэнхэм, яшэн-хабзэхэр, якултурэ ашымыгъушным па миш фэдээзэхахъехэр тапеки ашыщтых.

Зэхахъэр Адыгэ къералыгъо телерадиокомпанием иофышэу Беданэкъо Замирэе Тыркуем щызэльаш!эрэ аристистэу, ордэйлуу Акъэ Исхъакъре ээрэшагъ. Юфхъабзэр къэгъэльэгъон гъашэгъонхэмкэ баигъэ. Истамбул щыпсэурэ бзыльфыгъэхэм зэхащагъэ купэу «Чер-

кад» зыфиорэм адигэ орэд дахэхэр юфхъабзэм къеклонгъэхэм къафалаугъэх.

— Купэу зэхэтщаагъэм нэбгырэ 20-м ехүу хэт, — кытфуятуу Лъяустэн Гюльсарэ. — Ордхэр тэзигъаш!эрэ Ашэ Кимурэн. Ильеситф хуульэ мы купым сыхэтэу орэд кызыиспорэр. Орэд къетлон закъор араБ пшъэрыльяу зыфэдгъэуцужырэр. Сабийхэм яцыкүгъом кыщегъэжьагъэу яныдэлъфыбзэ аш!еу, яшэн-хабзэхэр ахэльяу къэтэджынхэм тидэлажьэ.

Ныбжык!эхэм нахь аш!ош!эш!эйони хуущт лъеныхъохэр агъеннафэх, ахэр кызыфа-гъэфедээ бзэм, културмэн икъэхуумэн фэгъэхьыгъэ юфхъабзэхэр зэхахъэр. Истамбул щыпсэурэ адигэхэр зэлук!энхэм, ахэр іш!ы!эгъу зэфэхуу-жынхэм пыльых.

Кыхэгъэшыгъэн фае, сабийхэм яцыкүгъом кыщегъэжьагъэу адигабзэр арагъашэнным ыпек!э зингуу къэтшыгъэ купыр ишыпкъеу зэрэдэлажьэр. Ахэм яш!уагъэк!э «Сэтэнай» ыц!еу к!элэц!ык!ы ыгъын-плэ Истамбул кыншыз!уахыгъ. Непэрэ мафэм ехъул!еу аш сабий нэбгырэ 50 фэдиз мак!о. Тапеки адигабзэр нахь зыщарагъаш!эшт к!элэц!ык!ы ыгъын-

п!эхэр кызыз!уахын гухэль я. Іэкыб къэралхэм аш!ош!эхэм яныдэлъфыбзэ алэк!эзыним игумэк!ыгъо зэрэшьэр зыпхырышыгъэ усэхэр юфхъабзэм кыщаугъэх.

— Тятэж п!ашъэхэм кытфагъэнэгъэ хабзэм мэхъянэшко зериэр, ар тимы!эжь-мэ тигъаш!э хуаулыу кызыз-рэдгъэш!эштыр къэгъэлъэгъонхэмкэ кыраотык!ыгъ.

Адигеим икыгъэ ныбжык!э театральнэ купэу «Шыгъыжье-ем» къэгъэлъэгъоныр кыгъэ-байгъ. Адигэ Республикаем инароднэ, Урысые Федерациим изаслуженнэ аристистэу Уджихыу Марыет зипэш купым щыщэу Беданэкъо Темботорэ Хыдзэл! Псэзанэрэ юфхъабзэм хэлэжьагъэх. «Сэтэнай» зыфиорэр купым кытфагъэлъэгъуагъ. Ныбжык!э цык!уухэм адигабзэр куоу зэрш!эрэ зэхахъэм къеклонгъэхэм амыгъаш!эгъон альяк!ыгъэп. Джаш фэдэу Темботорэ Псэзанэрэ постэуми зэлш!эрэ адигэ тхаклохэм адигабзэм фэгъэхыгъэ усэу я!хэм ашыщхэм къяджагъэх.

Ныдэлъфыбзэр ныбжык!эхэм а!эк!эзы. Іэкыб къэралыгъом исых нахь мыш!эми, нахьыжъхэм къау-хъумэгъэ бзэр джык!одыжыннымк!э щынагъо кызэрэуцурэр къэгъэлъэгъоным щытлъэгъуагъ. Непэрэ мафэм Тыркуем мы гумэк!ыгъор кышиш!этигъэ зэрэхуугъэр, аш идэгъэ-зыжын зэрэфхъязырхэр, хэ-кып!эхэр кызэрэргъотырэр театрам кытигъэлъэгъуагъ.

Т!эш!у Светланэ Дэрбэ Тимур ипоэмэу «Хымыныдж» зыфиорэм къеджагъ.

— Кыызгурэло, миш ч!эсхэм янахыбэм гуши!эхэр къагурымыонк!и мэхъу, ау гупшысэ куу зыхэль поэмэм сыйкыншыуфеджэ сшо-игъу, — зэхахъэм къеклонгъэхэм закъы-ф и гъэз агъ Светланэ. — Адигэ къэлэпкъым непэ кыышышырэр аш кырело-тык!ы. Ныдэлъфыбзэр ч!этынэн щынагъо кызэрэуцурэр, гумэк!ыгъоу лъэпкъым ыпэ илтыр зэгъэк!у-гъэу поэмэм щызэхэтэхы.

Джащ фэдэу гупшысэ куу зыхэль къэгъэлъэгъон Тыркуем ис тильэпкъэгъухэм къагъэхьазырыгъэ. Сценк!у къашыгъэм щытлъэгъуагъ зыдэлъфыбзэр ныбжык!эхэм алэк!эзы зэрэхуугъэр. Іэкыб къэралыгъом исых нахь мыш!эми, нахьыжъхэм къау-хъумэгъэ бзэр джык!одыжыннымк!э щынагъо кызэрэуцурэр къэгъэлъэгъоным щытлъэгъуагъ. Непэрэ мафэм Тыркуем мы гумэк!ыгъор кышиш!этигъэ зэрэхуугъэр, аш идэгъэ-зыжын зэрэфхъязырхэр, хэ-кып!эхэр кызэрэргъотырэр театрам кытигъэлъэгъуагъ.

Къэгъэлъэгъоныр зэхэзгъэ-уцуа-гъэхэм гупшысэу пхыра-

щыгъэр къекуал!эхэрэм нахь кызыэраргурыоштым яшыпкъэу дэлжэхъагъэх. Цыфхэм нахь куоу язэхаш!э нэсынхэм пылъыгъэх. Шуашэу ашыгъхэр, іш!ы!эгъу къафэхъурэ пкыгъо-хэр игъэктотыгъэу агъэхъязырхъэх. Къэгъэлъэгъоныр къашы зэхъум цыфхэм ч!эсхэм ашыщхэм салыпльагъ. Ахэм ежхэм ягъэпсик!э сценэм кыниш!этигъуагъ зэдэгъуагъ. Гухэ! лъэужхэр анэхэм къатехъагъ, гупшисэхэр къашхъаруагъэх. Аш къеу-шыхъаты миш фэдэ юфхъаб-зэхэм ш!ош!э ин зэрахэлтыр, зык!аш!эжьынным, яныдэлъфыб-зэ фэбэнэнхэм фащэнхуу тэгүэ.

Нэүжум тильэпкъэгъухэм къагъэхьазырыгъэ усэхэмк!э, ордхэмк!э юфхъабзэр лъя-к!отогъ.

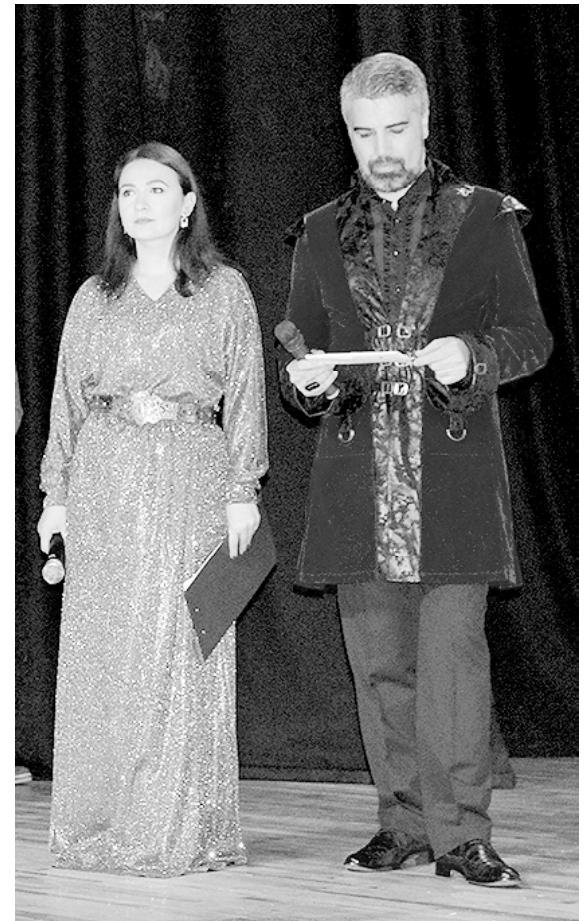
Гупшысэу аригъэш!ыгъэхэр

Адигеим икыгъэу зэхахъэм хэлэжэгъэ Беданэкъо Замирэ мыш фэдэу ныдэлъфыбзэм икъэхуумэн фытегъэпсихъэгъэ юфхъабзэхэм мэхъянэшко зэрэлэр игүүш!э кыщыхигъэшьагъ.

— Юфхъабзэм ш!ош!эшко зэрэхэлъымк!э щеч хэлъэп, сида пломэ зыфэлорыш!эрэл ръяк!ыр, бзэр ары, — кытфуятуу Замирэ. — Ильэс 18 хуульяу адигабзэм и Мафэ Республикаем щыхагъеунэфыкы. Тильэпкъэгъоу Тыркуем щыпсэхэрэм мыр агъэмэфкынэу аублагъ. Ар лъэшшуу тигуал. Тэри зэхахъэхэм та��ырагъэбла-гъэ ык!и тахэлажьэ. Блэкигъэ ильесим адигабзэм и

«Сэтэнай» ыц!еу к!элэц!ык!у Ы-гъып!э Истамбул кыщыз!уахыгъ. Непэрэ мафэм ехъул!еу аш сабий нэбгырэ 50 фэдиз мак!о. Тапеки адигабзэр нахь зыщарагъаш!эшт к!элэц!ык!у Ы-гъып!эхэр кыщыз!уахын гу-хэлъ я!

Ныдэлъфыбзэм зэфищагъэх

рекІокЛыігъ

«Лъепкъыр зэб-
гырытэкъугь нахь
мышіеми, мыш
фэдэ Іофхъабзэ-
хэм тызэфащэ,
адыгабзэм, культу-
рэм неушрэ мафэ
зэриІэм уегъегу-
шхо».

Мафэ Дюздже дэт университетым иадыгэ къутамэ щыха-
гъеунэфыкыгъ. Мыгъэ Истамбул
щыизэхащагъэми тигуалэу ты-
хэлжъагъ, тильепкъэгъухэм
talyklar, гущыіэту тафхъугъ.
Сигуышыі къыщыхъэгъэши сшо-
игыу зэхэшаклохэм сывзерафэ-
разэр. Мэфэкъир гъешэгъончуу,
гупшысэ куу хэльчуу зерашы-
щтым пылыгъех. Зэхахъэр зы-
тэуху нэүж цыфыбэ къытэкло-
лагъ, рэзэнгъэ гущыіэхэр

къытфагъэшьошагъэх. Хэкум
зэрэклэхъопсыхэр, ячыгужь
къэклонхэу зэрэфаехэр ахэм
къауагъ.

Замире иунекъошхэу Истамбул
был щыпсэухэр къызэрекло-
лагъэхэр, ахэм лъэшэу зэра-
гъегушуагъэр игуышыі къыщихъ-
гъэшыгъ. Ахэм нэуасэ афэхъугъ,
тапэки зэщымыгъуп-
шэнхэу зэдаштагъ.

— Лъепкъыр зэбгырытэкъугь
нахь мышіеми, мыш фэдэ Іофхъабзэхэм
тызэфащэ, — игуышыі лъе-
гъекъуатэ Беданэкъо
Замире. — Адыгабзэм, куль-
турэм неушрэ мафэ зэриІэм
уегъегушо. Мэфэкъир зэхахъэр
зэрэreklokygъэр сыгу рихыгъ.
Тильепкъэгъухэм къагъехъазы-
рыгъе къэгъэлгъонхэм сигуалэу
сяпльгъ. Анахьэу къыхэзгъэ-
щи сшоингъор бзыльфыгъэхэм
зэхашгъэ купыр ары. Ахэр
орэдьохэп, ежъ-ежырэу за-
гъэсагъ, ау сэнаущыгъе ин ахэль,
яорэд къэуакіеэкъе зыуагъаштэ.
Яныдэлъфыбзэкъ орэд къало,
льепкъым зэрицифхэр, аш зэ-
рэфэгумекъхэр зэхэошыі.

Іофхъабзэр зэрэкъуагъэм зэ-
ригъэрэзагъэр Кобл Алааттин
игуышыі къыщихъгъэшыгъ. Блэ-
кыгъе ильэсхеми адыгабзэм

зэрэчамынэштыр,
льепкъым зэрэфэлэ-
жъэштхэр аш къыуагъ.

Джэнэлі Марьям
адыг лъепкъым зэ-
рэштыр зы такы-
ки щыгъупшагъэп.
Иныдэлъфыбзэкъе
мэгущыі, исабый-
хэм, ахэм къакіе-
хъухъэжыгъе лъфы-
гъэхэм бзэр, ады-
гэ хабзэхэр зэрари-
гъшшэштым пыль.

— Лъыпціэм са-
шыщ, сывзэрэадыгэм
сыйдигъуи сырыгу-
шшоштыгъе, — къыт-
фуятуатэ Марьям. —
Адыгэ Хасэм ренэу
сыйкъекло, Іофхъаб-
зэхэм, зэхахъэхэм
чанэу сахэлажъэ.
Сыкъызыхъуугъе
къуджэм синьдэл-
фыбзэкъе сыйхэнэу
щызэзгъэшшэн слэ-
кыгъэп, ау адыгаб-
зэкъе сэгущыі ыкы
сильфыгъэхэм ясэ-
гъашыі. Сиклалэхэм
тхакли еджакли дэ-
гъоу ашіе, хэкуми
къекіогъагъэх.

луженнэ артистэу Уджыхуу Мар-
рюет зипэшэ ныбжыкъе тэ-
атральне купэу «Щыгъыжы-
ем» щыщуу Хыдээлі Псэзанэ
мыр зыщызэхащагъэм къыщы-
ублагъэу хэт. Усэхэр къелох,
къэгъэлгъонхэм гъешэгъонхэм чан-
нэу ахэлажъэ. «Адыгабзэр егъ-
бзэррабзэ» зыфайорэм ашыщ.
Ыбзэ дэгъоу зеришээрэм фэ-
дэу урысбэзмки, тыркубэзм-
ки, арапыбэзмки ыкы инджы-
лызыбэзмки къэгущыі. Пшэ-
шэ ныбжыкъе губзыгъ, чаны,
ау адыгэмэ зэрхажбэу пагэп.
— Адыгабзэр къэтэтынэм,
ныбжыкъе хэр яныдэлъфыбзэкъе
гущыіэнхэм нахь къэхъопсын-
хэм, мэхъанэу илэр къагурио-
ным тыдэлажъэ, — къытфуятуатэ
Псэзанэ. — Тихъишъэхэр зэ-

«Тихъишъэхэр зэ-
рэдахэхэр, ахэм
гупшысэ куухэр
зэрахэлхэр цыф-
хэм алъитэгъе-
Іэсы. Ижъирэ
джэгукІэхэр, шэн-
хэбзэ дахэу ти-
льэпкъ хэлхэр
къэтэгъэлъагъох.
Ахэр ашымыгъуп-
шэжынхэу, тапэ-
къи агъэфедэнхэм
ныбжыкІэхэр
къыфэтэшхэх».

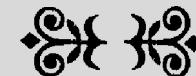

и Мафэ Тыркуем щагъэм-
фэкъыщтыгъ, тапэки шэнышур

Адыгэ Республикаем инарод-
нэ, Урысые Федерацием изас-

Іекъыб къэралхэм
ащыІэхэм яны-
дэлъфыбзэ аІэ-
кІэзыним игумэ-
кІыгъо зэрэшыІэр
зыпхырышыгъе
усэхэр Іофхъаб-
зэм къышаІуагъэх.
Тятэжъ пашъэхэм
къытфагъэнэгъе
хабзэм мэхъанэ-
шхо зэриІэр, ар
тимыІэжымэ ти-
гъашыІэр хъаулыеу
къызэрэдгъэш-
шэштыр къэгъэлъ-
гъонхэмкІэ къы-
ратотыкІыгъ.

рэдахэхэр, ахэм гупшысэ ку-
ухэр зэрахэлхэр цыфхэм
алъитэгъеэсы. Ижъирэ джегу-
кІэхэр, шэн-хэбзэ дахэу ти-
льэпкъ хэлхэр къэтэгъэлъа-
гъох. Ахэр ашымыгъупшэжын-
хэу, тапэки агъэфедэнхэм ныб-
жыкІэхэр къыфэтэшхэх.

Хъакіэр шагъэлъапІэ

Ижъирэ шэн-хэбзэу адыгэ-
хэм ахэлхэм ашыщ хъакіэм
уасэ фашыныр. Іекъыб къэр-
алыгъом щэпсэух нахь мышіеми,
тильэпкъэгъухэм хабзэу тиэхэр
аІэкІэзыжыгъэхэп. Апэрэ та-
къикъеу тызыкъуагъэм къыше-
гъэжъагъеу къухъялъатэм тыке-
тысхъэжыифэ нэс тызэрагъэ-
льэпэштэй, шлоу ялэр къызэ-
рэтпагъохыщтым пылыгъех.
Ухьтэ зыщтилэм Истамбул
иіэ чыпіэ дахэхэр къытагъэ-
льэгъуагъех, ахэм та-
рихъэу апальыр къытфалатыгъ.
«Сулеймание» зыфайорэ
мэштийр, «Султанах-
мет» зыфаусыгъэ площа-
дары, нэмийк-
хэри къытагъэлты-
хъагъэх. Іекъыб къэр-
алыгъом тышы нахь
мышіеми, тиунэ ти-
сим фэдэу тыгупсэ-
фыгъ. Ар зэлъы-
тыгъэр бысымэу ти-
лагъэхэр ары. Ти-
льэпкъэгъухэм тагъэ-
льэплагъ, уасэ къыт-
фашыгъ. Ашкъе ты-
зэрафэрэзэр си-
хыгъе къыщыхэс-
тэшхэх.

Гъонэжжыкъо

Сэтэнай.

Сурэтхэр авторым
иех.

Мыекъуапэ — Истамбул
— Мыекъуапэ.

Тиобилярхэр

Цыфыр зыгъэинирэр иIoфшIакI

СыкызтегущыIэштыр адигэ бзыльфыгъэ кIэлэпIу, кIэлэеъадж, шIэнныгъэлэж, зысшIэрэр бэшIагъэ. Ар 1953-рэ ильэсүм куаджэу Щынджые кыщыхууьгъ, 1960-м гурыт еджапIэм чIэхъагъ. ЕджапIэм апэрэ мафэу зыклощтым лъашэу зэрежэштыгъэр, еджэгъу ильэсхэр игукуэкыжыхэм Нэфсэт къахэнагъ.

— Сянэжъеу Абрэдж Сарриет щыненгъэм ыпсыхъэгэ цыфыгъ, аш гушыIе ляябэ ышынену уахтэ илагъэп, — elo Нэфсэт, — ренэу кIэкIе, гурытогошюу гушыIэштыгъ, гушыIе щерохэр ыгъефедштыгъэх. Нэужым щыненгъэм кыщыхъапэжыгъеу бэмэ сафигъесагъ. Сыщэлэфэ ар дахэкIе, шукIе сыгу ильыщт.

КIэсбэжъ Нэфсэт ублепIе классхэм ащезыгъэдже Хэшх Хъаджэт зэрэфэрэзгэхэр, ри-гъэджахъэхэм аш гуфебэнгъэ ин зэрэфашиштыгъэр, ным фэдэу къазэрафыщтыгъэр къеуатэ. Джаш фэдэу гъес-нигъе куу яэ хуунымкI еджапIэм ипэшгээ Хэшх Къэнда-ур, аш игуадэштыгъэ Цуеко Хьисэ бэ иофу ашалгъэр, Ожку-баныкъо Симхан химиемкIэригъаджэштыгъэх, адигабзэм-ре литературэм Тальэко Джалхьот, физикэр Къушъэко Кимэ, хисалыр Тальэко Саният, тарихыр ЕмтIыль Ра-зиет, урысыбзэмэре литерату-рэмэре ЕмтIыль Мусльимэт арагъехыштыгъ.

— Мыхэм ашышыбхэр кыт-хэмитыжъ нахь мышIами, — elo Нэфсэт, — непэ кызынэ-сыгъэм ягугуу шукIе тэшь, ахэм лъэуж дахэ къагъенагъ, гутиныгъэ инрэ шыпкъэныгъэрэ ахэлтэу тырагъэджа, шIэнныгъэ-тэсэнгъэ гьогоу ежхэм ха-хыгъэм тытыраштагъ. Адигаб-зэмэре урысыбзэмэре нахь са-фэшагъэ сизышигъэр, шуу сээзигъэлтэгъугъэхэр сикIел-е-гъэджахъэхэр ары.

1970-рэ ильэсүм гурыт еджапIэр Нэфсэт кызыуухым, Адигэ къэралыгъо кIэлэеъаджэ ин-ститутым иадигэ отделение итхилхэр ритигъэх. Ар еджапIэм дэгтэу щеджагъ нахь мышIами, институтым чIэхъанэхуу хъугъэп, цыфыбэ кызыклонла-гъэм пхырыкыгъэп. Чылэм ыгъээжы зыщеджэгъе еджапIэм илабораторие иоф щишлагъ. Тыгъуасэ езыгъэджахъэхэм аготэу, ахэм яофшIакIе ыль-тэу, акырыллын амал иэхуугъагъэ. Пшъашъэм къихи-хыгъэ кIэлэеъаджэ сэнхэ-атым зыфигъэхъазырыштыгъ. КыкIэлтыкIогъе ильэс еджэ-гъум институтым чIэхъагъ. Иэ-кыб къэралхэм ашызэлъашэрэ шIэнныгъэлэжышихоуу Шхъэлэхъо Абубечыр, Шъаукъо Аскэр, Нэмытэко Розэ, Еленэ Шибинскаям, Пэнэшь Уцужыкъо, нэмыкIхэми рагъэджа.

1976-рэ ильэсүм Нэфсэт институтыр кызыуухым икIэлэ нахьыжъеу Аслын ильэситу-ыныбжыгъ. Унагъомрэ иофшI-нымрэ зэдэфыгъошюоп. Ауми ар щысыгъэп, иофшIепIе зэ-фэшхъафхэм аутынену хъугъэ: типографилем, кIэлэцIыкIу ы-гъыпIем, еджапIехэм. ИкIэлэ нахьыкIу Азэмэт еджапIэм чIэхъан охъуфэ, Нэфсэт кIэлэ-

цикIу ыгъыпIу N 26-м кIэлэ-пIу иоф щишлагъ. 1988-рэ ильэсүм Мыекъюэ гурыт еджапIу N 9-м адигабзэмкI щыригъэ-джехэнхэу тохъе. Демократием ифэмэ-бжымэ къанэсигъеу исэнхъатэу шу ылъэгъурэм рулыжъэн амал иэхуугъети, гутиныгъэшхо фырилэу иофшIэн ыгъецахъэштыгъ. Апэрэ ильэс еджэгъуо иофшIэн ы-рергъажъэм, адигэ кIэлэеъаджа-клоу еджапIэм чIэсигъэр мэ-клагъэ, ар етлани къэзигъэки-ныжыштыгъэр ахэм адигаб-зэр якIас плонену зэрэцымы-тигъэр ары. Адигабзэм иурокхэр урыс еджапIэм щызэхэп-щэнхэм къинигъто зэфэшхъафхэр пыльигъэх.

— АпэрэмкIе, тхыльэу зэ-реджэшхэр щылахъэхэп, — elo Нэфсэт, — ублепIе еджапIу N 4-м тыкIуи, адигабзэмкI тхыльэу ямыщиkIэгъэхъэр тхыльеджапIэм къыытхыхи, ахэр ары еджэнэр зэрдэхъ-жъээгъагъэр. Тхыльхэр зэрэм-клагъэм къыхакIе еджакло-пэчч яттынену амал щылахъэп. ЗэкIемэ анахъеу иофу къэ-зыгъэхыльэштыгъэр адигэбзэ урокхэр яхэнэрэ, яблэнэрэ сыхъатхэу расписанием зэри-тиштыгъэхэр ары. КIэлэеъаджа-клохэр зэкIе ядэхъ клюжы-гъэхэу, адигабзэр зэзигъаш-хэрэр урок ухым къэнэнхэшь-еджэджехэнхэ фэягъэ. Аш фэдэ шыкIе-еклонлакIэм адигабзэм изэгъашэн кIэлэеъаджаклохэм агу лъэшэу пиутиштыгъэ, ныты-хэри фэягъэхэп.

— Апэрэ ильэс еджэгъур хыльэе дэдэу щытыгъ, — къы-хегъахъо Нэфсэт, — ау къы-къэлтыкIогъе ильэсхэм ныты-хэми, кIэлэеъаджаклохэм иофу-шко адэтшагъ. Аш ишхъа-тэу ятлонэрэ ильэс еджэгъум нахь хэпшIыкIеу еджапIэм адигэ кIэлэеъаджаклоу къираш-плагъэм бэкIе хэхуугъ. Нэу-жым нэмыкI лъэпкъхэм адигабзэр зэрагъашэу зырагъа-жъэм, класс псаухэр тиэху-гъэ. Аш иофу нахь къыгъэ-псынкагъ, урокхэр ятлонэрэ, ящэнэрэ, яплэнэрэ сыхъатхэу расписанием хэуцагъэх. Урок захэр армырэу, внекласснэ сыхъатхэри Iэдэхъеу дэгэф-дэхээ, кIэлэеъаджаклоу купеу адигабзэр зэзигъашэхэрэм бэр нахь аэлэхэл ыкIи шулыгъэу фырьиэ хъугъэ, агукIе гушу-агъа-зэу зыдашыгъыри ахэлтла-гъоштыгъ. Ахэр еджапIэм ихудожественне самодеятельность хэлажъэх, радио къэтихъэр тиратхэх, зэнэкъюу зэфэшхъафхэу республикэм щызэхашэхэрэм — «Сиадыгаб», «Сыбзэ сибайныгъ», «Си Адыгей» зыфилохэрэм ыкIи нэмыкIхэм чыпIе гъэнэфагъэхэр къацахъых, кIэлэеъаджаклохэр адигабзэм пыщахъэ хъугъэх. СиофшIагъэкIе анах рэзэнгъэ-тихэзгъуатэрэд адигабзэм ез-

гъэджехъе кIэлэцIыкIубэмэ кIэлэеъаджэ сэнхъатыр къы-зэрыхыгъэр ары. Ахэм ашыщ Апэжыхъэ Анзаур, ТIешуу Аскэр, Къат Тэмэрэ, Агыр-джанэко Анжелэ, Агырджана-нэко Маринэ, Анна Борисовар ыкIи нэмыкIхэр.

1991-рэ ильэсүм гъесэн-пъэмкI къэлэ гъэлорышланIэм педагогическэ еджэнхэр зэ-хищгъагъэх. Гурыт еджапIу N 9-м икIэлэеъаджэу КIэсбэжъ Нэфсэт ахэм ахэлжээгъагъ. Адигабзэм изэгъашэнкI къы-ныгъуо еджапIэм зыщыуукIэхэрэм, ахэр зэрээшуахъхэрэм ыкIи хэхъоныгъеу ялхэм къа-тегущыагъ. Къэгъэльэгъон зэ-фэшхъафхэр ыгъэхъазырыгъэх, а уахтэр Нэфсэт ишыиэнгъе-гъуо гъэзапIе фэхуугъеу елты-тэ. Аш охтабэ темышагъеу шIэнгъэхэр зыщыхъафхэрэ институтым идиректорэу Хы-мыш Казбек ригъэблагъи, иофшIэн ылтигъэклотагъ. Ары, кIэлэеъаджакло купеу иоф зыдишIехэрэр, еджапIэм ипа-щэу Татьяна Шустовар идэгү-йэкIе, ицыфышуугъэкI ухэ-зигъэлтихъанэу ёштми, кол-лектив гупсэфри къызэнэкы-тёягъ, ау Хымыш Казбек иорами демигъэштэнэу ёшт-тигъэл.

1991-рэ ильэсүм къыщегъэ-жъагъеу 2001-м нэс кIэлэеъаджэхэм яшIэнгъэ зыщыхъафхэрэ институтым иоф щишлагъ. А уахтэм къыкIоцI адигаб-зэмкI, литературэмкI, адигэ этикэмкI кабинетын ипа-щэу ригъажыи, иофшIэн лъэ-шэу зиушьомбгъуу. КIэлэ-еъаджэхэм яшIэнгъэ зыщыхъафхэрэ институтым кIэлэ-еъаджэхэм алае курсхэр, се-минархэр, консультациихэр, республикэм олимпиадхэр, ака-демии цыкIур зэхэпшэнхэ,

АРИПК-м адигабзэмкI, литературэмкI, адигэ этикэмкI икабинет иметодист шхъялаэу 1999 — 2001-рэ ильэсхэм Нэфсэт иоф щишлагъ. Курсхэм, семинархэм, консультациихэм, олимпиадхэм язэхшэн ыкIи нэмыкI иофыгъоу къеуухэрэм язэшохын ынааэ атетыгъ. Къэлэ, район, республике пчы-хэзэхахъэхэр зэхашштыгъэх. Ахэм ашыщ «Сыбзэ сибай-ныгъ», «Мы дунаир сидэу даха!», «Адигабзэр сян», «Нарт-хэм ямашю орэмыкIуасэ!» зыфилохэрэр, тхыльеджэ конференции зэфэшхъафхэр, Адигэ Республикэм ишэн-гъэлэхъэм, итхаклохэм, иусаклохэм, икомпозиторхэм, исурэ-тышхэм кIэлэеъаджаклохэр аlyагъэкIэнхэр шэнышу хуульгагъ. Ахэм язэхшэнкI Нэфсэт шла-гъеу иээр бэ. Курсхэр, семинархэр зэхищэх зыхыкI бэрэ къиригъэблагъэштыгъэх АКУ-м ишэнгъэлэхъэхэй КIэрэшэ Зэйнаб, Шъаукъо Аскэр, Блэ-гъюжь Зулкъаринэ, Цуамыкъо Тыркубий, Къуныжь Мыхыамэт, Курашынэ Казбек, АРИГИ-м иофыгъэхэу ХъэдэгъэлэпI Аскэр, Шхъэлэхъо Абубечыр, Тхъаркъохъ Юныс, ЗекIогъу Уцужыкъо, Мамый Русльян, Цуеко Нэфсэт ыкIи нэмыкIхэр.

КIэсбэжъ Нэфсэт иофшI-кIэшши икIэлэль, иофшIэгъаби иI. Аш научнэ статья 80-м ехуу, тхыль 30-м ехуу ытхыгъ. Ахэр методическэ лэпIэгъуух, программх, гушыIалъэх, кIэлэеъаджаклохэр зэрдэххэрэ тхыльых.

КIэсбэжъ Нэфсэт фэгъэхы-гъэхъе тхыльгэхэр гъэзэт нэкIуб-гъохэм, журналхэм къацах-уутыгъ. Къэлгъэн фае бзэм имызакью, литературэми аш иоф зэрэдшишэрэр. КIэрэ Нэфсэт игүсэу я 5 — 6-рэ, я 7 — 9-рэ, я 10 — 11-рэ классхэм якIэлэеъаджаклохэм апае «Адигэ литератур» зыфилохэрэ тхыльхэр урысыбзэхэ зэдэзэхагъэ-ууцахъэх. Ахэр тедэгъур 2005-рэ ильэсүм, ятлонэрэ — 2011-рэ ильэсүм къыдагъэхъыжы-гъэхъ. Ахэр непэрэ шэпхаклэхэм адиштэнхэм пае Адигэ Республике гъесэнгъэмрэ шэн-гъэмрэ и Министерствэ иунашьохъ Нэфсэт, КIэрэ Нэфсэт, Оксана Вахитовам, Цэй Римэ а тхыльхэм иоф адашэхъ.

ИльэсипшI пчыагъе хуульгээ ицыфыгъэрэ игукугъэхье къыт-пэзигъохырэ Нэфсэт къызыхъу-гъэ мафэмкI тифэгушо! КIэлэеъаджаклохэм ягъэджэн-пу-ныгъе иахышишюу хишихъэрэм къыкIимычынэу, псаунгыгъе пытэ илэнэу, шу дэдэ ытэгъэхъе иныдэлъфыбзэ джыри тапэкIе бэрэ дэлэжъэн амал илэнэу тифэлъяло!

ШАКЮ Мир.
Филология шэнгъэхэмкI
кандидат.

Хъазраилэ и ТСН-320

Астрологием и Дунэе мафэ гъэтхапэм и 20-м хагъэунэфыкыгь. Клэдэклое Хъазраилэ игуапэу аш пэгъокыгь, ежь исэнэхъаткэ клэлэе гаджэми, ильэс къэс мэфэклиту хегъэунэфыкы — клэлэе гаджээр астрологием ямафэхэр.

Клэдэклое Хъазраилэ «Щыкло дах» зыфиорэ къоджэ цыклоу Къэрэцзэ-Щэрджэс Республиком итим щэпсэу. Аш къышхъуг, щеджагь, клэлэцыкхэр ильэс 45-рэ щыригъэджахъэх. Пенсием зыкуюгъэм къышгэжъягъэу сидигъу зыкхъопсыщтыгъэ гухэлтийр зэшүүхин ыльэкыгь.

Хъазраилэ ыныбжь ильэс 80-м ехъуг. Чышхъашъом лъэуж дахэ аш щыпхырищыгь, цыфхэм агъешлэгъорэ ыкы ашымыгъупшэшт обсерваторие инун щагу щигъэпсыгь.

Унагьом къиххъягъэ зэш-зэшыпхъухэм ар анахъягъыгь. Янэ-ятахэр еджэнхэу амал зерямыгъэлем къиххъягъу, ясайхъем зэкэми шэнгэгэ арагъэгъоты ашоигъягъу. Хъазраил я 6-рэ классыр ары зэрэсигъэр «Очерки о Вселенной» зыфиорэ тхиль цыклоу Воронцов-Вельяминовым ытхыгъэм зеджэм. Ар ыгу рихыгъе къодягъэп, ыумэхъягъягъ. Джаш къышгэжъягъэу астроном хъунэу фэягь.

Еджаплэр къизеухым физикэ-математическа факультетыр къизкыхыгъягъэри аш астрономиеки шэнгэхъэр зэрэшараа гэгэтийтгэхъэр ары. Еджаплэм Ioф щешлэфэкэ астрономиеки кружок зэхицагъяу уашьом, жуягъохэм, кометэхэм якъэбар сабийхэм къафиуатэштыгь. А предметыр еджаплэхэм зэрчахъягъы-

тъэр инэу ыгу къеогъагь. Цыфхэм дунаим щыххурэ-щышэрэ пстэури ышшэн фаеу ельйтэ. «Жуягъохери тигъашэ щышх, къитпчыжъехэм зэбгээльэгъунхэ плъэкъытых», — elo аш.

Еджаклое апае телескоп зэргэгъоты шоигъоу СССР-м ит обсерваториехэм зэкэми Хъазраилэ афэтхэгъагь. Зэпимыгъэу тхылтыбэм яджагь, «любителыгъэм» ишшэнгэхэмкэ профессионалхэм къашигъакэштыгъэп. Ильэс тектыгъэу Армянскэ ССР-м шэнгэхъэхэмкэ и Академие

ипрезидентэу, академик цырлы Vиктор Амбрациумян къифэтхэжыгъагь, аш телескоп къизэрэритырэ письмэм итхэгъагь. Хъазраилэ ышхъэклэ клю ар къышжэжыгъагь. Астролог шыпкъэхэм адэгүшыгъагь, ахэтэгъ. Къэнэныш, Ioф адишэнэу къельэу гагъэх, ау янэ, ыш-ышыпхъухэр язакью къигъэнхэу фэягъэп, ятэ ычыпэ итэгъяр ежыр арыгъэ, унахъор къигъэгъунэнэр зэрипшьэрыллыр къигуруюштыгъ.

Астрономиер еджаплэм шарамыгъэшэжы зэхъум кружокы зефашыжыгъагь, телескопыр иунэ ыщэжэжыгъагь.

Хъазраилэ унэ ыши, исабыйхэр къы!етыхи, Къэрэцзэ-Щэрджэс Республиком изаслуженэ клэлэе гаджэ хууѓэу Ioфшэнэир зэгъэтэлтийжыр ары игхэлтышоу ильэсбэрэ къиздьрихъакыгъэм къизифгээжыгъэр. Аш обсерваторие ыгъэпсынэу тыриубытагь.

— Зэкэми анах къинигъэр обсерваториетиекун гүндэжэм икъэгэтийн, — elo аш. — Ар Симферополь щыэ оптическа лабораториети къышдгэшэштыгъагь, сэ сыклю къесэжэжы-

тъагь. Игъэуцуни псынкагъэп, юфын ишкагъэ пкыгъо зэфшхъахэр гүнэгъу куаджэм щыпсэурэ токарым къысфишытъагъэх.

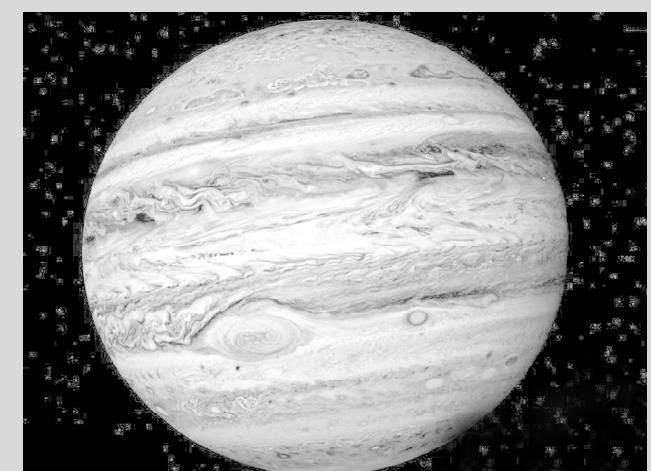
Унэ лъапсэр, дэпкъыхэр, шъхъэр ыгъэхэмкэ ыштыгъ, джэхашьом кафель тыридзагь. Чэц мыйчье пчагъагь чертежжэр ыгъэтхыхээзэ рихыгь, ау ахэм зэкэми зыкъагъэшыпкъэжыгъ. Ильэситуулыкэ Хъазраилэ ишагу обсерваторие зэкэлэуплагъэ къыдэуцуагь. Шъхъэ хууре дахэу къаэтигъэр мэштц цыклоу иунагъо фигъэпсырэм иеу зыуагъэхэри къоджэдэсхэм къахэгъигъэх. Зыщыцыр къизашэм, хбаолыеу ахьщэр егъэктэдэу, обсерваториети куаджэм имыщыкагъэу зылтыгъэхэри щыагъэх.

Хъазраилэ охътабэ зытыригъэкодагъэхэм ашыц телескопыр зытыригъэптыхъащт трубэм икъэгэтийн. Ар идиаметрэкэ инэу, аллюминий хэшшыкыгъэн фэягъэ. Мафэ горэм Ѣшэр зэрагахъоштыгъэ флягэу ытэгъутгъэм Хъазраилэ ынаэ тыридзагь. Аш ышхъауы ычи зыпеукыихэм ишкагъэгъе трубэм фэдизэу къычэгъигъ. Чылэм хахи ямщыкагъэж флягэхэр къыгъоигъэх, зэшхъэзашьоу ытэгэстхыжыгъэх. Илэпийгъутгъэхэр ежь икъалэхэмрэ ригъэджахъэхэмрэ.

Обсерваториети ипчэхэр сабийхэм, къоджэдэсхэм, ныбджэгъу-шъэгъухэм афыззухыгъ. Хъазраилэ игхэлтышоу къыдэхъугъ, насыпышоу зелъитэжы. Ом изытет дэгъу хуумэ обсерваториети ышхъэшыгъ зэиуэгъэкотыш, телескопымкэ жуягъохэм яплы. Ахэм якъэбархэр зэрэзэткыихэр, зэрэзэнпэчжэхэр, кометэхэр къиздеклокыихэхэтыхиэр къытотэнхэм езэшырэп. Гъэмафэрэ нэф къызэрэштырэм жуягъохэм «ахэтэу» лъэллэ, егъэшагъо, дунаи зэрэзэхэлтийр, пчэдэж уашьоу гур къэзыгъэтырэц цыф пстэумэ альгъунэу клахъопсы. Жъоого куашхэм ядэхагь езэшырэп.

Хъазраилэ илэшагъэ ТСН-20-кэ (телескоп системы Ньютона) еджагь. Гъундэжэу аш хэтэйм идиаметрэ миллиметрэ 320-рэ мэхъу.

Псэукэ дахэ уилэу, бэгъашлэхъунэу тыпфэлъало, Хъазраил.

Нэклубгъор зыгъэхъазырыгъэр
ШАУАКЬО Аслангуац.

Анахь инхэр, цыклоу...

Планетэ пстэумэ анахь инэу алтытэрэр Юпитерыр ары.

Ар Чыгум идиаметрэ зэрэхъурэм нахьи фэдэ 11-кэ нахь ин, километрэ 143884-рэ мэхъу. Ионтэгъу-гэкэ чыгум ием фэдэ 318-рэ мэхъу, нэмыкэ планетэхэр зэхэтэу къащчэйрэм фэдэ 2,5-кэ ежыр анахь хыльт. Зэкэм анахь планетэ цыклоу алтытэрэр Плутон. Аш идиаметрэ зэрэхъурэр километрэ 2400-рэ, ар чыгум ием фэдэ 500-кэ нахь цыкло.

Астероид миниблым ехъоу космосым щызеклохэрэм ашыщэу апэрэу къыхагъэшыгъагъэр «Церера» зыцээр ары. Ар зыхъугъэр 1801-рэ ильэсм иалэрэ маф, къэзгэгэтийтгэхъэр итальянскэ астрологэу Джузеппе Пиацци. Ылжыре ильэсм астероиду «Паллада» къыхагъэшыгъ, аш идиаметрэ километрэ 523-рэ мэхъу.

Черера зэкэми анахь иными, анахь нэфынэп. Аш тигъэм къигъэнэфырэ чыпилэу илэр проценти 9 нахь хуурэп.

Шэнгэлээжжэхэм къызэралтыгъэмкэ, тигъэр ыбутийн зэрильэкыщтыр такыкыи 7,5-рэ, аш аш фэдэ хууѓэу джыри зыкы къыхэгъигъэп. 1955-рэ ильэсм ары нахьыбэрэ зышигыгъягъэр. Тапэкээ тигъэр такыкыи 7-м ехъоу къызыншункыщтыр 2168-рэ ильэсм арэу специалистхэм къаю.

Анахь жъогъобын инэу ошьогум иинахъэ ипроцентищм ехъу зыбутийрэ «Гидра» зыцээр ары. Аре щыгми, ар уашьом ит жуягъохэм къахэшэтийкэ щытэп. Анахь жъогъобын цыклоу астрологхэм уашьом ралъагъохэрэм зэрэджахэрэр «Южный крест» ыкы «Малый конь».

Австралием щыщ астроном купым я 70-рэ ильэхэм зэкэми анахь маклерэ космосым итыгъэ жуягъохэр альгъутгъагь. Жуягъохэр къызэрэхэлдэгъыгъэр ильэситуу нахь мыхуугъэу ошэ-дэмьишэу клосяжыгъэ. Аш фэдэ бэрэ къэхъурэп.

«Адыгэ макъэм» ипчыхъэзэхахь

Филармонием непэ щыклощт

Республикэ гъэзетэу «Адыгэ макъэр» ильэс 95-рэ зэрэхъугъэм фэгъэхыгъэ зэхахьэ непэ Мьеекуапэ щыклощт. Къэралыгъо филармонием мэфэкт пчыхъэзэхахьэр сыхатыр 5-м щаублэшт.

Адыгэ Республикэм иансамблэ цэрыхъэу «Налмэсыр», «Ислъамыер» эстрадэ купэу «Ошутенэр», ордэйхъэу Кушъэко Симэ, Дзыбэ Мыхамэт, Еутых Вячеслав, Хүйт Рустам, Беданыкъо Замирэ, Сиху Тэмыркъан, Хяткъо Раситэ, Лъячэ Альберт, нэмыхъэри хэлэжээштих. Къалмыкъым изаслуженэ артистэу, Адыгейим искуствэхэмкээ изаслуженэ йофышэшко Хъакъуй Аслын зэхахьэм ирежиссер.

— «Адыгэ макъэм» иапэрэ номер къызыдэкъигъэр ильэс 95-рэ зэрэхъугъэр игъэкъотигъэу республикэм зэрэцгээмэфэкъэрэ мэхъэнэ ин етэти, — къитиуагъ Адыгейим и Къэралыгъо ордэйо-къэшьокъо ансамблэу «Ислъамыем» ихудожественне пащэу, Урысыем, Адыгейим янароднэ артистэу, композиторэу Дмитрий Шостаковичым ыцэктэ аяэнэфэгъэ шухъафтынр къызыфа шашошашау Нэххэе Аслын.

— **Лъэхъанэу тызхэтийн ельтигъэу «Адыгэ макъэм» сыда къепуалэ пшоигъор?**

— Республике гъэзетым къытххээрэ тяджэ. Лъэпкъым хэхъоныгъэу ышырэр, непэ зынэсыгъэр гъэзетым къегъельягох. «Адыгэ макъэм» анахъэу къыхээгээшмэ сшоигъор гум ихъыкъирэ лъэпкъо йофышохэм алтын-эсэн, культурэм изэхъокыныгъэхэр луукъэу къылтэнхэ зэрилэхъирээр ары. Цыфым жыр къызерицщэрэр, игутео ымакъэ зэххуягъэхых.

— Адыгабзэм изэгъешэн, икъэхъумэн искуствэм ио-фышэхэр чанэу хэлажъехэу тэлтийтэ. «Ислъамыем» фольклорым къыщыригъяжъээз, джырэ уахътэ аусырэ ордхэр къелох.

— Бзэмрэ искуствэмрэ зэпхыгъэх. «Ислъамыем» къыборэ ордхэр къызэрыкъохэп. Пэсэрэ лъэхъанэм аусыгъэхэм ашынхуу Урысыем изаслуженэ, Адыгейим янароднэ артисткъо Хъокъо Сусанэ къыхидзэрэ ордхэм уядэуээ, тинахъыж лъаплэхэм гүкэ аусыгъэхэм уахещэ. Тхакъэ ашэштыгъэп, йорыуатэкъэ къыт-

льягъээсъижыгъэх. «Мэзгуаш», «Шырыгъым», нэмыхъээм тирепертуар хэпшыкъеу къагъебаигъ. Адыгабзэр дэгъо умышлэу аш фэдэ ордхэм тамэ ялтын пльэкъыщтэп.

— Лондон, Шъачэ ашыкъогъ Олимпиадэ джэгунхэм «Ислъамыер» ахэлэжъагъ. Къашъохэмкээ, ордхэмкээ республикэм ыцэ лягэу ызэтигъ.

— Лъэпкъир нахышоу зыщашишт зэхахъэхэм пэшорыгъэшшэу зафэтэгъэхъазыры. Адыгабзэм орэд къатээзэ тильэпкъ къыкъулгэ гъогум къыкъеупчэхэрэм ялчагыгъэх.

— Тимэфэктэ фэгъэхыгъэу сыда джыри къытэлёнэу уигухэльягъэр?

— Уиньдэльфыбзэ пыдзы пышхүйтэп. Адыгабзэм дунаим къышыдэкъирэ гъэзет закьюо «Адыгэ макъэм» зэкъе адыгэ унагъохэр къэтхэнхэ фае. Унагъо пэлч гъэзетыр ихъэ зыхъукъэ адыгабзэм нахъ зыкъыиэтъжыщт. «Адыгэ макъэр» йекъыб къэралыгъохэм зэральы-иэсирэр къыдэслэтийтээ, нахъ зиушомбгүнэу фэсэло. Мэфэктэ «Ислъамыер» щууджыщт.

Сурэтхэм артыхэр: «Ислъамыем» орэд къело, къашъо.

Тимэфэктэ зэхахъэхэр

Къырым фэгушуагъэх

Лъэпкъ шэн-хабзэхэм адиштэу Ильэ-сыкъирэ тиреспублике щагъэмэфэкъы. Творческэ купэу «Ошъадэм» ишагу гъэтхапэм и 24-м, мафэм сыхатыр 12-м зэхахъэр щаублэшт.

Урысыер Къырым къызыхъэхъажыгъэм и Мафэ фэгъэхъыгъэ пчыхъэзэхахьэу Мьеекуапэ ипчагу шхъаэу В.И. Лениним ыцэ зыхырэм щыкъуагъэм «Ошъадэр» къыщышьуагъ. Лъэпкъ искусствэм идэхъагъ артистхэм къагъельэгъуагъ.

— «Адыгэ макъэм» ныбджэгъуныгъэ дыти, — къитиуагъ «Ошъадэм» ихудожественне

пащэу, Адыгэ Республикэм изаслуженэ артисткэ Едъдх Викторие. — Гъэзетым имэфэкт зэхахъэхэмэхъэнэу тфэгъэхъугъэп. Ареу щитми, «Адыгэ макъэм» тыфэгушо, игъэхъа-гъэхэм ахигъэхъонэу фэтэло. Ильэсыкъэм фэгъэхъыгъэ зэхахъэм ансамблэхэр къыщышьоштых, орэд къышаошт, лъэпкъ шэн-хабзэхэр къыщагъельэгъоштых. Шъукъеблагъэх «Ильэсыкъэм фэфэктэ».

Зэхахъэр мафэм сыхатыр 12-м «Ошъадэм» ишагу щаублэшт.

Сурэтхэм итхэр: «Ошъадэм» хэтхэу мэфэктэ ахэлажъэхэрэр.

Самбо

Ермэлхъаблэ щыбэнэштых

Адыгэ Республикэм самбэмкээ изэнэкъою Мьеекуапэ щызэхашаагъэр Къырым ыкъи Севастополь Урысыем къызэрэхъа-жыгъэхэм фэгъэхыгъагъ. 2002 — 2004-рэ ильэсхэм къэхъугъээ клаалэхэр алтырэгъум щызэбэнэгъэх. Зэлукъэгъуэхэм нэбгыри 100-м нахыбэ ашызэнэ-къоюгъ.

Яонтэгъуэхэм ялтыгъэу апэрэ чыпэхэр къыдэзыхъэхэм шъуащытэгъэгъуаз. Укъал Амир, кг 42-рэ, Батмэн Амир, кг 46-рэ, Тыгъувж Таххир, кг 50, Хъакъуй Анзор, кг 55-рэ, Гъукъэл Эльдар, кг 60, Кирилл Литвиновыр, кг 66-рэ, Николай Кесовыр, кг 72-рэ, Хъакъуй Амир, кг 78-рэ, Самир Архиповыр, кг 84-рэ, Мэрэтыкъо Альберт, кг 84-м къехъухэрэр.

Хагъэунэфыкъырэ чыпэхэр къыдэзыхъэхэм ашыщыгъэм Гъомлэшк Анзор, Тэкъэшэ Заур, Нэххэе Налбий, Борсэ Шамил, Цуекъо Салбый, Иуаныкъо Айтэч, Даниил Архиповыр, Денис Старченкер, фэшхъафхэри.

Апэрэ ыкъи ятонэрэ чыпэхэр къыдэзыхъэхэр Къыблэм изэнэкъою мэлтильфэгъу мазэм и 11 — 14-м Ермэлхъаблэ щыкъоштых хэлэжъэштых.

Нэкъубгъор зыгъэхъазырыгъэр ЕМТЫЛН Нурий.

Зэхэзыагъэр ыкъи къыдэзыхъэхъирэр:

Адыгэ Республикэм лъэпкъ Йоххэмкээ, йекъыб къэралхэм ашы-псэур тильэпкъэгъуэхэм адьряиэ зэлхын-гъэмкээ ыкъи къэбар жуугъэм иамалхэмкээ и Комитет Адресыр: ур. Кре-стьянскэр, 236

Редакциер зыдэшыиэр:

385000, къ. Мьеекуапэ, ур. Первомайскэр, 197.

Телефонхэр:

приемнэр:

52-16-79,

Редакцием авторхэм къаихырэр А4-къэ заджэхэрэ тхъаэху зипчагъэкъэ 5-м емыхъухэрэр ары. Сатырхэм азыфагу 1,5-рэ дэлзэ, шрифтыр 12-м нахъ цыкунэу щытэп.

Мы шалхъэхэм ади-мыштэрэ тхыгъэхэр редакцием зэкъегъюложых.

E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхъатыгъэр:

Урысые Федерацием хэутын Йоххэмкээ, телерадиокъэтын-хэмкээ ыкъи зэлты-иэсикъэ амалхэмкээ и Министерствэ и Темир-Кавказ чыпэгъэоры-шапл, зэраушыхъа-тыгъэ номерыр ПИ №ТУ23-00916

Зыщаушыхъатырэр ООО-у

«Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мьеекуапэ, ур. Пионерскэр, 268

Зэкъэмкъи пчагъээр

4844

Индексхэр

52161

52162

Зак. 502

Хэутын узчи-къэтхэнэу щыт уаххэр

Сыхъатыр

18.00

Зыщицэтхэгъэхъ

уаххэр

Сыхъатыр

18.00

Редактор шхъаиэр

Дэрэ Т. И.

Редактор шхъаиэр игуадзэр

Мэшлэкъо С. А.

Пшъэдэжъыкъ зыхъырэ секретарыр

Гъогъо

З. Х.